

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

એમ. સી. મહેતા

વિરુદ્ધ

ભારત સંઘ અને અન્ય

(આઈ.એ. નંબર ૪૮૭, ૪૮૧, ૪૮૪, ૪૮૯ અને ૪૯૫ ઓફ ૨૦૧૭)

માં

(રીટ પિટિશન (સિવિલ) નંબર ૧૩૦૨૯ ઓફ ૧૯૮૫)

૨૯ માર્ચ, ૨૦૧૭

[મદન બી. લોકુર અને દીપક ગુપ્તા, ન્યાયમૂર્તિ]

પર્યાવરણ – પ્રદૂષણ – વાયુ પ્રદૂષણ – ભારત સ્ટેજ-૪ ઉત્સર્જન ધોરણોનું

પાલન ન કરતા વ્યાપારી વાહનો સ્વાસ્થ્ય માટે જોખમકારક છે અને વાયુ પ્રદૂષણના પહેલાથી જ ચિંતાજનક સ્તરમાં વધારો કરે છે – ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી આવા વાહનોના હાલના સ્ટોકના વેચાણ અને નોંધણી પર પ્રતિબંધ – ઉત્પાદકોની દલીલ કે તેઓ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૭ સુધી આવા વાહનોનું ઉત્પાદન કરવા માટે હકદાર છે અને તેથી આવા હાલના સ્ટોકનો નિકાલ કરવા માટે તેમને વાજબી સમય આપવામાં આવે – ઠરાવ્યું: આવા વાહનોના ઉત્પાદકોને સંપૂર્ણ જાણ હતી કે અંતે ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી તેઓએ માત્ર ભારત સ્ટેજ-૪ અનુરૂપ વાહનોનું જ ઉત્પાદન કરવાનું રહેશે, પરંતુ તેમણે નિષ્ક્રિય રહેવાનું પસંદ કર્યું અને પૂરતા સક્રિય પગલાં લેવાનો ઇનકાર કર્યો – રસ્તા પર આવા વાહનોની રજૂઆત દેશના લાખો લોકોને અસર કરતું સંભવિત સ્વાસ્થ્ય જોખમ છે – લોકોનું સ્વાસ્થ્ય ઉત્પાદકોના વ્યાપારી હિતો અથવા તેમને થનાર સંભવિત નુકસાન કરતાં ઘણું વધારે મહત્વનું છે – સંતુલન જાળવતા, અન્ય બાબતોની સાથે ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી ભારત સ્ટેજ-૪ નું પાલન ન કરતા વ્યાપારી વાહનોના વેચાણ અને નોંધણી પર પ્રતિબંધ મૂકતા નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા – મોટર વ્હીકલ એક્ટ, ૧૯૮૮ – સુપ્રીમ કોર્ટ – નિર્દેશો.

એમ. સી. મહેતા વિ. ભારત સંઘ (૨૦૧૬) ૪ એસસીસી ૨૬૯ સંદર્ભ લેવાયો.

કેસ કાયદાનો સંદર્ભ

(૨૦૧૬) ૪ એસસીસી ૨૬૯ – સંદર્ભ લેવાયો – પેરા ૬

સિવિલ ઓરિજિનલ જ્યુરિસડિક્શન: આઈ.એ. નંબર ૪૮૭/૨૦૧૭, આઈ.એ. નંબર ૪૮૧/૨૦૧૭, આઈ.એ. નંબર ૪૮૪/૨૦૧૭, આઈ.એ. નંબર ૪૮૯/૨૦૧૭, આઈ.એ. નંબર ૪૮૫/૨૦૧૭ માં રીટ પિટિશન (સિવિલ) નંબર ૧૩૦૨૯/૧૯૮૫.

ભારતના બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ.

રણજીત કુમાર, સોલિસિટર જનરલ, હરીશ એન. સાલ્વે, પરિષ્ક વકીલ (એમિકસ ક્યુરી), સિદ્ધાર્થ ચૌધરી, એ. ડી. એન. રાવ, કુ. અપરાજિતા સિંહ, (એમિકસ ક્યુરી), એસ. વસીમ એ. કાદરી, ઝૈદ અલી, જી.એસ. મક્કર, કૌશિક પોદ્ધાર, ગૌતમ સિંહ, કુ. સ્નેહિલ સોનમ સિંહ, કુ. ઇશા સિંહ, તરુણ ગુલાટી, નીલ હિલ્દેથ, રાહુલ જૈન, કિશોર કુણાલ, અંકુર તલવાર, અનુપમ મિશ્રા, કુ. અશ્વથિ બલરાજ, કુ. હિતાક્ષી મિત્તલ, અબીર કુમાર, કુ. નંદિની ગિડવાની, સચિન પૂજારી, આર.વી. પ્રભાત, હૃષિકેશ ચિતાલે, આશિષ વર્મા, ચંદ્ર પ્રકાશ, સંદીપ નારાયણ, શ્રીમતી નંદિની ગોરે, કુ. તાહિરા કરંજવાલા, કુ. નતાશા સેહરાવત, કુ. ખુશ્બુ બારી, શ્રીમતી માણીક કરંજવાલા, સિદ્ધાર્થ શર્મા,

સંદીપ નારાયણ, આવિષ્કાર સિંઘવી (મેસર્સ એસ. નારાયણ એન્ડ કંપની માટે), વિજય પંજવાની, સંદીપ નારાયણ (મેસર્સ એસ. નારાયણ એન્ડ કંપની માટે), વિજય કે. સોંધી, સુજીતા શ્રીવાસ્તવ, કૌવેરી બિરબલ, અર્ણવ સન્યાલ, હાજર પક્ષકારો માટે વકીલો.

પિટિશનર રૂબરૂ.

કોર્ટનો નીચે મુજબનો આદેશ આપવામાં આવ્યો:

આદેશ

૧. અમે વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલ, વિદ્વાન એમિક્સ ક્યુરી, વાહનોના ઉત્પાદકો (ટુ વ્હીલર્સ, થ્રી વ્હીલર્સ, ફોર વ્હીલર્સ અને વ્યાપારી વાહનો, ટ્રૂકમાં 'આવા વાહનો' તરીકે ઓળખાય છે) જેઓ અરજદાર છે તેમના વિદ્વાન વકીલ અને આવા વાહનોના ડીલરોના સંગઠનના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા છે.

૨. આ અરજીઓમાં મુખ્ય મુદ્દો એ છે કે શું ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ ના રોજ ભારત સ્ટેજ-૪ (ટ્રૂકમાં 'બીએસ-૪') ઉત્સર્જન ધોરણોને પૂર્ણ ન કરતા આવા

વાહનોનું વેચાણ અને નોંધણી અને તેથી ઉત્પાદકો અને ડીલરોના વ્યાપારી હિતોને, આપણા દેશના લાખો પુરુષો અને મહિલાઓના વધતા વાયુ પ્રદૂષણને કારણે સ્વાસ્થ્યના જોખમ પર પ્રાથમિકતા મળે છે. તેનો જવાબ ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે.

૩. વિવાદ એવા વાહનોના વેચાણ અને નોંધણી (૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ ના રોજ અને તે પછી) અંગેનો છે જે ઉત્પાદકો અને ડીલરોના સ્ટોકમાં પડ્યા છે અને જે ભારત સ્ટેજ-૩ ઉત્સર્જન ધોરણો (ટૂંકમાં 'બીએસ-૩ ધોરણો') ને પૂર્ણ કરે છે પરંતુ બીએસ-૪ ઉત્સર્જન ધોરણોને પૂર્ણ કરતા નથી.

૪. ટૂંકમાં, ઉત્પાદકોના જણાવ્યા મુજબ, તેઓ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૭ સુધી આવા વાહનોનું ઉત્પાદન કરવા માટે હકદાર છે અને તેમણે તેમ કર્યું છે. આમ કરીને, તેઓ કહે છે કે તેમણે કોઈ પ્રતિબંધ અથવા કોઈ કાયદાનું ઉલ્લંઘન કર્યું નથી. તેથી, ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી આવા વાહનોના વેચાણ અને નોંધણી પર પ્રતિબંધ મૂકવો જોઈએ નહીં. તેઓ કહે છે કે તેઓ ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી અને તે પછી બીએસ-૪ ઉત્સર્જન ધોરણોનું પાલન ન કરતા હોય તેવા કોઈપણ વાહનોનું ઉત્પાદન કરશે નહીં અને તેથી એકમાત્ર મુદ્દો બીએસ-૩ ઉત્સર્જન ધોરણોનું પાલન કરતા આવા વાહનોના હાલના સ્ટોકનું વેચાણ અને નોંધણીનો છે. તેઓ કહે છે કે તેમને આવા વાહનોના હાલના સ્ટોકનો નિકાલ કરવા માટે

વાજબી સમય આપવામાં આવે.

૫. બીજી તરફ, વિદ્વાન એમિક્સ મુજબ, ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ ના રોજ કે તે પછી આવા વાહનોને વેચવા અથવા નોંધણી કરવાની મંજૂરી આપવી એ દેશમાં વાયુ પ્રદૂષણના સ્તરમાં વધારો કરીને (જે પહેલેથી જ ખૂબ જ ચિંતાજનક છે) આપણા દેશના લાખો પુરુષો અને મહિલાઓ માટે સ્વાસ્થ્યનું જોખમ ઊભું કરશે. તેમની દલીલ છે કે આવા વાહનોના ઉત્પાદકો ૨૦૧૦ માં જ સંપૂર્ણપણે જાણતા હતા કે તમામ વાહનોએ ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી બીએસ-૪ ઇંધણમાં રૂપાંતરિત થવું પડશે અને તેથી, તેમની પાસે બીએસ-૩ અનુરૂપ વાહનોનું ઉત્પાદન બંધ કરવા અને બીએસ-૪ અનુરૂપ વાહનોના ઉત્પાદન પર સ્વિચ કરવા માટે પૂરતો સમય હતો. હકીકતમાં, જ વ્હીલર વાહનોના મુખ્ય ઉત્પાદક, મારુતિ સુઝુકીએ થોડા વર્ષો પહેલા જ બીએસ-૪ અનુરૂપ વાહનોના ઉત્પાદન પર સંપૂર્ણપણે સ્વિચ કર્યું હતું. જોકે, આવા વાહનોના ઉત્પાદકો માટે જાણીતા કારણોસર અને સંપૂર્ણપણે તેમના જોખમે, તેમણે સંપૂર્ણ સ્વિચ કર્યું ન હતું (જોકે આંશિક સ્વિચ કરવામાં આવ્યું છે) ભલે તેમની પાસે આમ કરવા માટે ટેકનોલોજી અને તકનીકી જાણકારી હતી. તેથી, વ્યાપક જનહિત અને વાયુ પ્રદૂષણને કારણે આપણા દેશના લાખો પુરુષો અને મહિલાઓ માટેના સંભવિત સ્વાસ્થ્ય જોખમને ધ્યાનમાં રાખીને, ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ પહેલાં બીએસ-૪ અનુરૂપ વાહનોના ઉત્પાદન તરફ વળવા માટે ઉત્પાદકોમાંથી કોઈ પણ માટે

કોઈ વાજબીપણું નથી.

૬. અમારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું છે કે ૫ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૬ ના રોજ વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે ભારત સરકાર વતી આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી કે બીએસ-૪ અનુરૂપ વાહનો માટે જરૂરી ગુણવત્તાયુક્ત ઇંધણ ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી (સમગ્ર દેશમાં) ઉપલબ્ધ થશે. આ બાબત સુનાવણી દરમિયાન વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલ દ્વારા પુષ્ટિ અને પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવી હતી અને તેમણે જણાવ્યું હતું કે હવે ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી બીએસ-૪ અનુરૂપ વાહનો માટે જરૂરી ગુણવત્તાયુક્ત ઇંધણ સમગ્ર દેશમાં ઉપલબ્ધ થશે. તેમણે એ પણ ધ્યાન દોર્યું હતું કે ભારત સરકારની રિફાઈનરીઓએ બીએસ-૪ અનુરૂપ વાહનો માટે જરૂરી ઇંધણ ઉત્પન્ન કરવા માટે આશરે ૩૦,૦૦૦ કરોડ રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યો છે.

૭. સંતુલન જાળવતા, અમારા મતે, વિદ્વાન એમિક્સની દલીલ સ્વીકારવા લાયક છે, જેમાં રસ્તા પર આવા વાહનોની રજૂઆતને કારણે દેશમાં આપણા લાખો લોકોને અસર કરતા સંભવિત સ્વાસ્થ્ય જોખમને ધ્યાનમાં રાખવામાં આવ્યું છે. દેશમાં વાહનોની કુલ સંખ્યાની સરખામણીમાં આવા વાહનોની સંખ્યા ઓછી હોઈ શકે છે, પરંતુ લોકોનું સ્વાસ્થ્ય ઉત્પાદકોના વ્યાપારી હિતો અથવા આવા કહેવાતા નાના વાહનોના સંદર્ભમાં તેમને થનાર નુકસાન કરતાં

ઘણું વધારે મહત્વનું છે. આવા વાહનોના ઉત્પાદકો સંપૂર્ણ રીતે જાણતા હતા કે અંતે ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી તેઓએ માત્ર બીએસ-૪ અનુરૂપ વાહનોનું જ ઉત્પાદન કરવાનું રહેશે, પરંતુ સ્પષ્ટ ન હોય તેવા કારણોસર, તેમણે નિષ્ક્રિય રહેવાનું પસંદ કર્યું અને પૂરતા સક્રિય પગલાં લેવાનો ઇનકાર કર્યો.

૮. તદનુસાર, વિગતવાર કારણો માટે જે અનુસરશે, અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે:

(એ) ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી આવા વાહનો જે બીએસ-૪ અનુરૂપ નથી, તે ભારતમાં કોઈપણ ઉત્પાદક અથવા ડીલર દ્વારા વેચવામાં આવશે નહીં, એટલે કે આવા વાહનો પછી તે ટુ વ્હીલર, થ્રી વ્હીલર, ફોર વ્હીલર કે વ્યાપારી વાહન હોય, તે ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી ભારતમાં કોઈપણ ઉત્પાદક અથવા ડીલર દ્વારા વેચવામાં આવશે નહીં.

(બી) મોટર વ્હીકલ એક્ટ, ૧૯૮૮ હેઠળના તમામ વાહન નોંધણી સત્તાધિકારીઓને ૧ એપ્રિલ, ૨૦૧૭ થી બીએસ-૪ ઉત્સર્જન ધોરણોને પૂર્ણ ન કરતા આવા વાહનોની નોંધણી કરવા પર પ્રતિબંધ છે, સિવાય કે તે સાબિત થાય કે આવા વાહનનું વેચાણ ૩૧ માર્ચ, ૨૦૧૭ ના રોજ અથવા તે પહેલાં થઈ ગયું છે.

૯. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત આદેશ માટેના વિગતવાર કારણો યોગ્ય સમયે આપવામાં આવશે.

દિવ્યા પાંડે

નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.